

a&ofondsgrafimediabranche

advies, training & onderzoek
voor de creatieve sector

Grafimediabranche

Ontwikkeling economische
conjunctuur 2025-1

Grafimediabranche

Ontwikkeling economische conjunctuur 2025-1

februari 2025

Colofon

Opdrachtgever: A&O Fonds Grafimediabranche

Uitvoering en uitgave: GOC

Auteur: Drs. Jos Teunen

© GOC, februari 2025

Contactgegevens:

GOC

Postbus 347, 3900 AH Veenendaal

Telefoon: 0318 - 539.111

E-mail: info@goc.nl

Internet: www.goc.nl

Bronvermelding:

Grafimediabranche Ontwikkeling economische conjunctuur 2025-1. GOC, Veenendaal, februari 2025.

De informatie in deze publicatie is volledig gebaseerd op officiële bronnen uit CBS Statline, UWV Databank, inspectie SZW, TNO, en GOC onderzoek onder grafische bedrijven. Bij alle cijfers zijn de bronnen vermeld. Alle informatie is met de grootste zorgvuldigheid verzameld, bewerkt en gepresenteerd. Overname van gegevens uit deze publicatie is toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Grafieken	6
Samenvatting	7
Toelichting op bronnen en grafieken	10
1. Economisch klimaat	11
2. Orderpositie	12
3. Uitbesteed werk	15
4. Concurrentiepositie	16
5. Omzetontwikkeling	17
6. Bedrijfsactiviteit - productie toegevoegde waarde	19
7. Belemmeringen bij bedrijfsuitoefening	22
8. Samenhang tussen items	23

Grafieken

A. Barometer economische conjunctuur	9
1. Onzekerheid over het voorspellen van het economisch klimaat	11
2. Stabiel versus veranderd economisch klimaat	11
3. Ontwikkeling van het economisch klimaat	12
4. Oordeel over totale orderpositie	13
5. Oordeel over buitenlandse orderpositie	13
6. Waarde van de totale orderontvangst	14
7. Waarde van de buitenlandse orderontvangst	14
8. Orderpositie in maanden werk	15
9. Waarde te plaatsen orders (uitbesteed werk)	15
10. Oordeel over eigen concurrentiepositie op binnenlandse markt	16
11. Oordeel over eigen concurrentiepositie op Europese markt	16
12. Maandelijkse omzet- en productieontwikkeling 2024 versus 2023	17
13. Ontwikkeling van de totale omzet	18
14. Ontwikkeling van de omzet op de buitenlandse markt	18
15. Ontwikkeling van de bedrijfsactiviteit (productie toegevoegde waarde)	19
16. Verwachte investeringen verslagjaar	20
17. Winstgevendheid	20
18. Ontwikkeling van de bezettingsgraad	21
19. Oordeel over de eigen productiecapaciteit	21
20. Ervaren belemmeringen bij de bedrijfsuitoefening	22
21. Ontwikkeling van de personeelssterkte	22

Tabellen

1. Samenhang tussen items	23
---------------------------------	----

Samenvatting

In deze rapportage wordt informatie gegeven over de ontwikkeling van de economische conjunctuur in de grafimediabranche. Alle informatie is gebaseerd op enquêtes onder grafische ondernemers, die zowel terugblikken op de afgelopen maanden als hun verwachting geven voor de komende maanden. CBS garandeert de representativiteit van de resultaten voor de gehele branche. De economische conjunctuur wordt onderverdeeld in zeven onderwerpen, en zichtbaar gemaakt in 21 grafieken. Elke grafiek geeft allereerst een trend weer over een aantal jaren. De trends ontstaan doordat ondernemers ieder kwartaal aangeven hoe het afgelopen kwartaal geweest is. Deze constatering worden voor de tijdreeks 2021 t/m 2024 achter elkaar gezet. Na een trendreeks wordt waar mogelijk nog een prognose vanuit de ondernemers over de komende maanden in 2025 gegeven. In deze samenvatting zal per onderwerp geprobeerd worden de kern van de trends en prognoses weer te geven. Voor verdere toelichting en onderbouwing wordt verwezen naar de tekst en de grafieken in de verschillende hoofdstukken. De samenvatting sluit af met een zogenaamde barometer waarin de belangrijkste prognoses voor de komende maanden van 2025 worden gegeven (grafiek A).

Economische conjunctuur in zeven trends

1. Economisch klimaat

- Een krappe meerderheid van de grafische ondernemers vindt begin 2025 de ontwikkeling van het economisch klimaat redelijk eenvoudig te voorspellen. De groep die dat moeilijker vindt heeft er echter wel steeds méér moeite mee;
- Eind 2024 en begin 2025 vindt 90% dat het economisch klimaat inmiddels stabiel is;

2. Orderpositie

- Verreweg de meeste bedrijven vinden nog steeds dat hun orderpositie er normaal uitziet voor de tijd van het jaar (86%). Begin 2025 vindt 10% de orderpositie te klein en slechts 3% te groot;
- Bij de bedrijven die ook op de buitenlandse markt opereren vindt bijna iedereen (99%) hun orderpositie begin 2025 normaal;
- De waarde van de totale orderontvangst krimpt voor de binnenlandse markt nog steeds van jaar tot jaar, terwijl de omzet voor de buitenlandse markt sterk blijft groeien. Deze situatie zal naar verwachting ook in 2025 aanhouden;
- Het gemiddeld aantal maanden werk dat bedrijven in huis hebben is over geheel 2024 2,4 maanden. Dat is weer iets hoger dan in eerdere jaren. Begin 2025 hebben bedrijven gemiddeld 2,2 maanden aan werkzaamheden in portefeuille;

3. Uitbesteed werk

- Bijna alle bedrijven besteden werkzaamheden uit. Deze uitbesteding wisselt overigens over de maanden van het jaar. Er vond de laatste jaren een lichte toename van uitbesteden plaats, mogelijk als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Eind 2024 lijkt aan deze groei van uitbesteden een einde te komen. Meer bedrijven melden nu een afname daarvan;

4. Concurrentiepositie

- Verreweg de meeste bedrijven vinden dat hun concurrentiepositie op de binnenlandse markt stabiel is gebleven al hoewel het deel dat een verslechtering voelt begin 2025 wel is toegenomen;
- Op de buitenlandse markt staat de concurrentiepositie iets meer onder druk. Duidelijk is een trend zichtbaar dat de concurrentie op de buitenlandse markt langzaam toeneemt, met winnaars en verliezers;

5. Omzet

- Binnen het jaar schommelt de omzet voor veel bedrijven structureel over de maanden van het jaar. De omzetontwikkeling per maand kan daarom het best beoordeeld worden door een vergelijking te maken met de overeenkomstige maand in het voorgaande jaar;
- Dan blijkt dat de omzet op de binnenlandse markt structureel terug loopt, maar juist groeit op de buitenlandse markt. Deze tegengestelde trend heeft een dempende werking op de totale omzetontwikkeling, maar ook op de productie toegevoegde waarde (bedrijfsactiviteit);
- Over geheel 2024 daalde de binnenlandse netto omzet met 3%, maar steeg de omzet naar het buitenland met 13,5%. Daardoor groeide de omzet in waarde toch met 3%;

6. Bedrijfsactiviteit (productie toegevoegde waarde), investeringen en winstgevendheid

- De ontwikkeling van de bedrijfsactiviteit volgt de ontwikkeling van de omzetontwikkeling indien bedrijven er in slagen hun toenemende inkoop- en bedrijfskosten door te berekenen in de verkoopprijzen. Dat was in 2024 slechts beperkt mogelijk. De productiewaarde steeg daardoor slechts 1%. De prognose voor begin 2025 is dat de productiewaarde nog verder onder druk komt te staan. Een stabiele productiewaarde wordt door 46% van de bedrijven verwacht, een stijging door 14% maar een daling door 31%;
- De bezettingsgraad ligt al jaren stabiel op ongeveer 75% van de productiecapaciteit. Dat is al vele jaren een té laag gemiddeld percentage voor de branche, maar de meeste bedrijven vinden dit inmiddels de normale situatie. Ondanks dat in de afgelopen jaren het aantal bedrijven en de werkgelegenheid sterk zijn gekrompen heeft dit niet geleid tot een verbetering van de bezettingsgraad. Een lage bezettingsgraad leidt tot meer prijsconcurrentie;
- Drie kwart (68%) van de bedrijven verwacht dat de investeringen op hetzelfde niveau zullen blijven, 18% verwacht een groei en 15% een afname;
- Bijna de helft (48%) van de bedrijven realiseerde in 2024 een gelijkblijvend bedrijfsresultaat (winst), 22% zag het bedrijfsresultaat toenemen en 30% afnemen. Per saldo dus een daling van 8%;

7. Belemmeringen bij de bedrijfsuitoefening

- Begin 2025 ervaart 34% geen belemmeringen bij hun bedrijfsuitoefening. Dat komt ongeveer overeen met de bedrijven in de totale industrie en alle bedrijven in Nederland. Twee derde van de bedrijven ervaart dus wel belemmeringen. In een toenemende mate was de belangrijkste belemmering voor grafische bedrijven het tekort aan (geschoolde) arbeidskrachten. Tekort aan productiemiddelen en financiële beperkingen speelden nauwelijks een rol. Gezien de demografische ontwikkelingen in Nederland, en de sterke vergrijzing in de grafimediabranche, was de verwachting dat personeelskrapte een structureel knelpunt voor steeds meer bedrijven zou gaan vormen. Aan deze situatie is begin 2025 een opvallende kentering te zien. De belangrijkste belemmering is nu een te geringe vraag naar drukwerk (31%) en als tweede financiële belemmeringen (21%). Personeelsvoorziening is teruggevallen van 42% als belangrijkste knelpunt begin 2024 naar 20% begin 2025.
- Bijna 70% van de bedrijven geeft begin 2025 aan een stabiel personeelsbestand te verwachten, 15% geeft aan te groeien in personeel en 16% zal gaan krimpen.

De samenhang tussen de beoordeling van ondernemers is onderzocht op een zevental items. Daaruit blijkt dat de beoordeling van de orderontvangst, de omzet, de productie en de winst onderling sterk samenhangt. Weinig samenhang is er met en tussen de items personeelsontwikkeling en economisch klimaat. Tussen de ontwikkeling van het economisch klimaat en de winst bestaat nog wel enige maar geen sterke samenhang.

Barometer 2025

In grafiek A worden de belangrijkste acht prognoses voor de komende maanden in 2025 weergegeven. Daaruit volgt dat ondanks de gevoelde onzekerheden het economisch klimaat als stabiel wordt beleefd. Daarover is grote overeenstemming. Bij alle andere economische parameters vinden er meer mutaties plaats met duidelijke winnaars en verliezers.

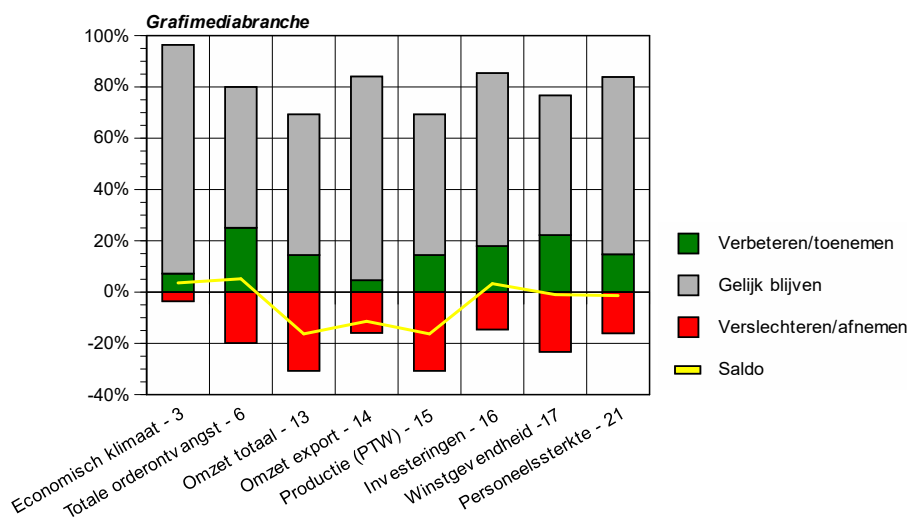
Op het gebied van de omzetverwachting wordt voor de eerste maanden van 2025 vooral een stap terug verwacht op zowel de binnenlandse als de buitenlandse markt. Maar daar moet direct bij vermeld worden dat dit een normaal optredend patroon is in de eerste maanden van de omzontwikkeling in een nieuwe jaar.

Bij de investeringen, winstgevendheid en personeelssterkte laten de prognoses voor de eerste maanden van 2025 zien dat er naast stabiliteit ook een behoorlijke mate van verandering wordt verwacht met zowel verliezers als winnaars. Maar is het saldo blijkt daarbij uiteindelijk neutraal te zijn voor de branche als geheel.

Belangrijk bij al deze prognoses blijft om te realiseren dat:

1. Pas achteraf duidelijk zal worden in welke mate deze prognoses zullen uitkomen;
2. De eerste maanden van een nieuw jaar altijd een terugval oplevert van de omzet in de grafimediabranche. Belangrijker zal zijn hoe de omzet zich in de loop van het jaar verder gaat ontwikkelen.

Grafiek A. Barometer economische conjunctuur met verwachtingen voor de komende maanden in 2025

2025.00A GOC/JT, Bron: data CBS Conjuncturenquête

Toelichting op bronnen en grafieken

Bronnen

De Conjunctuurenquête Nederland (COEN) peilt onder ondernemers hun ervaringen en verwachtingen omtrent een groot aantal onderwerpen die samen een beeld geven van de bedrijfseconomische ontwikkeling in diverse branches. De enquêtes vinden maandelijks plaats, maar eens per kwartaal is de bevraging uitgebreider. De maandenquêtes worden uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie. Het CBS voert de kwartaalenquêtes uit in samenwerking met MKB Nederland, VNO-NCW, het EIB en de KvK.

Het CBS biedt alleen de mogelijkheid om de resultaten naar branche uit te splitsen indien dit een betrouwbaar representatief beeld van deze branche oplevert. Bij het raadplegen van deze branchegegevens is het niet mogelijk statistische verbanden te leggen met bijvoorbeeld de grootteklasse of de hoofdactiviteit van de bedrijven. De consequentie is dat daarom alleen een gemiddeld beeld ontstaat op brancheniveau zonder de mogelijkheid deze verder uit te splitsen naar deelsegmenten.

Grafieken

Databewerking

De van CBS verkregen data betreft voornamelijk uitsplitsingen naar percentages bedrijven per antwoordcategorie zoals in de grafieken vermeld wordt. In een enkel geval gaat het om absolute gemiddelden zoals bijvoorbeeld percentage capaciteitsbenutting of aantal maanden werk. Bij een aantal onderwerpen wordt de antwoordcategorie “n.v.t.” door ons weggelaten, waarna de overige antwoorden naar een totaal van 100% worden omgerekend. De consequentie van deze omrekening is dat de resultaten in dit geval alleen betrekking hebben op bedrijven die deze activiteiten ook daadwerkelijk uitvoeren. Dit geldt bijvoorbeeld voor de bedrijven die zelf drukwerk exporteren of daadwerkelijk werkzaamheden uitbesteden. Bij de betreffende grafieken zal het percentage van de betreffende bedrijven dat deze activiteit uitvoert steeds vermeld worden.

Terugblik en prognose

Bij alle onderwerpen wordt over enkele jaren allereerst weergegeven hoe bedrijven terugblikten op de afgelopen periode, respectievelijk de afgelopen drie maanden. Deze data zijn beschikbaar tot en met het vierde kwartaal van 2024. Over het eerste kwartaal 2025 spreken bedrijven in de januari-enquête een verwachting uit. Deze verwachting wordt in de desbetreffende grafieken als prognose 2025 weergegeven. Bij grafieken die maandelijkse informatie bevatten geldt een stand van zaken of een terugblik over de afgelopen drie maanden, en bij een prognose over de komende drie maanden. Dit is misschien een beetje verwarrend, maar CBS presenteert deze maandelijkse data als terugblik of vooruitblik steeds over een periode van drie maanden.

Tenslotte worden sommige onderwerpen uitsluitend vanuit de huidige situatie gepresenteerd, dus zonder terugblik of prognose. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij de belemmeringen die bedrijven ervaren bij hun bedrijfsuitoefening.

Volatiliteit en trend

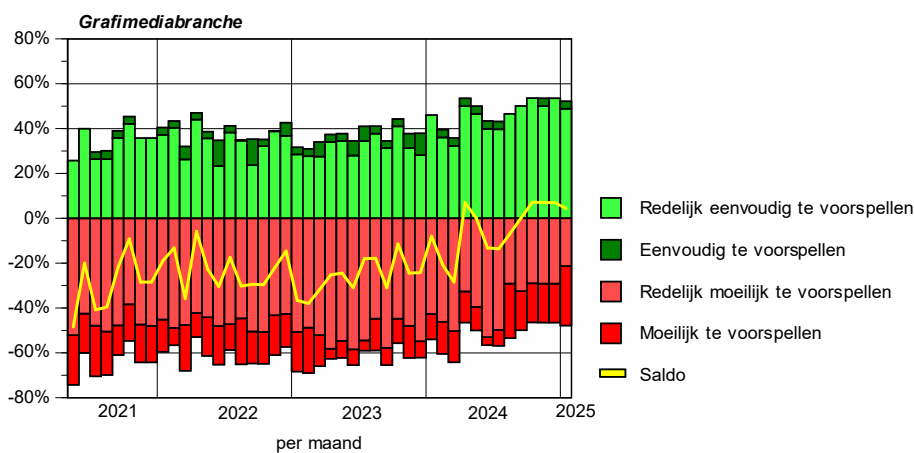
Bijna alle grafieken geven een terugblik over de periode 2021 t/m eind 2024. Door het weergeven van deze reeks aan maand- en kwartaalcijfers ontstaat een beeld van de volatiliteit of bewegelijkheid van de waarnemingen dat als trend geïnterpreteerd kan worden.

1. Economisch klimaat

Onzekerheid over het economisch klimaat

Ondernemers in de grafimediabranche zijn de afgelopen jaren in meerderheid onzeker geweest over de ontwikkeling van het economische klimaat in Nederland (grafiek 1). Deze vraag wordt pas vanaf mei 2021 door CBS gesteld. Uit de gele lijn in de grafiek volgt dat een meerderheid het voorspellen van het economische klimaat redelijk moeilijk vindt. Wel is te zien dat in de loop van 2023 de onzekerheid duidelijk afnam, om in juni en juli 2024 toch weer toe te nemen. Daarna herstelt het vertrouwen zich verder. Begin 2025 is een krappe meerderheid niet meer onzeker over de ontwikkeling van het economisch klimaat, echter de mate van onzekerheid is wel toegenomen.

Grafiek 1. Onzekerheid over het voorspellen van het economisch klimaat

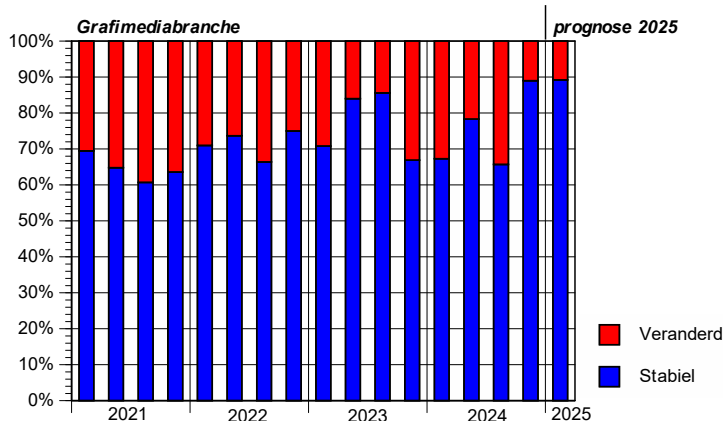

2025.001 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Stabiliteit in het economisch klimaat

Ondanks de gevoelde onzekerheid ervaart een ruime meerderheid het economisch klimaat als stabiel (grafiek 2). Eind 2024 en begin 2025 vindt 90% dat het economisch klimaat stabiel is.

Grafiek 2. Stabiel versus veranderd economisch klimaat

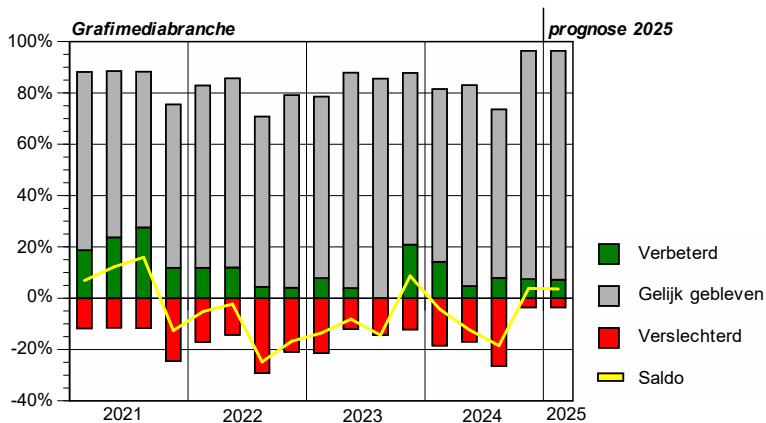

2025.002 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Ontwikkeling economisch klimaat

Grafiek 3 laat zien in welke richting het economisch klimaat zich volgens grafische ondernemers ontwikkelt. De groene staafjes geven aan welk deel van de ondernemers een verbetering ervaart, en de rode staafjes welk deel een verslechtering. Het saldo tussen verbetering en verslechtering is dan af te lezen aan de gele lijn. Een positieve positie (in het groene gedeelte) van de gele lijn betekent een verbetering, een negatieve positie (in het rode gedeelte) betekent een verslechtering. Zoals bekend bracht de Corona-periode in 2020 een forse verslechtering van het economische klimaat. Daar staat 2021 als een verbetering tegenover. Helaas zet deze verbetering voor een deel van de grafische ondernemers niet door. Vanaf het laatste kwartaal 2021 t/m het derde kwartaal 2024 ervaren meer ondernemers een verslechtering dan een verbetering. In het laatste kwartaal van 2023 verbetert deze situatie slechts tijdelijk. Eind 2024 en begin 2025 vindt zo'n 90% van de ondernemers dat het economisch klimaat voornamelijk stabiel is, er is nauwelijks verbetering of verslechtering.

Grafiek 3. Ontwikkeling van het economisch klimaat

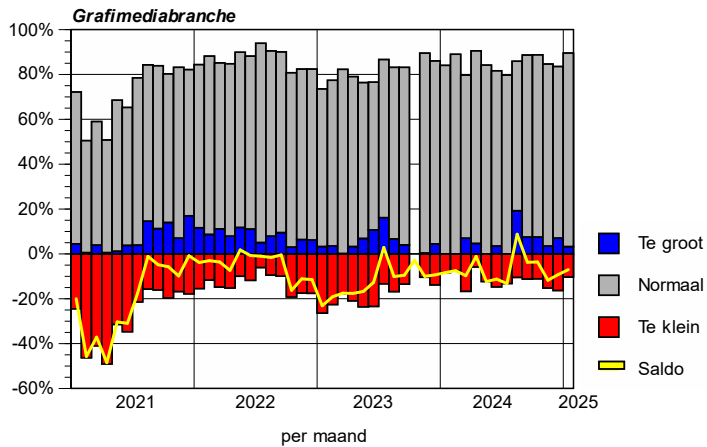
2025.003 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

2. Orderpositie

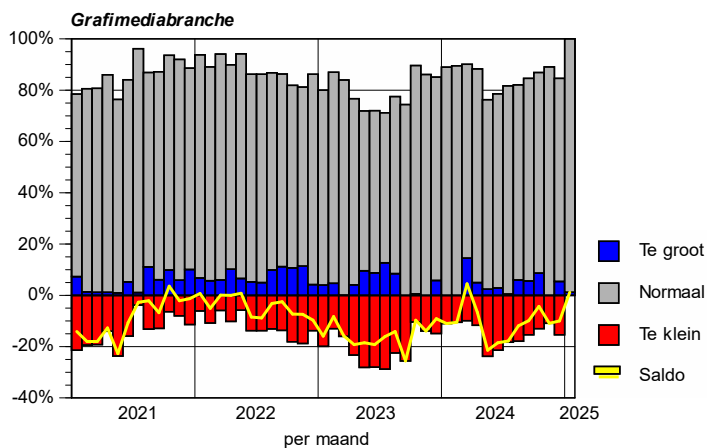
De totale orderpositie moest in de eerste helft van 2021 duidelijk nog op gang komen voor veel ondernemers. Daarna is voor ongeveer 80% van de ondernemers de orderpositie weer stabiel en van een normale omvang. Zorgelijk is dat van de groep die hun orderpositie op dit moment niet normaal vindt de meerderheid deze voornamelijk té klein vindt. De bedrijven die een té grote orderpositie hebben komen daarbij voor de keuze te staan om of meer te gaan overwerken of meer te gaan uitbesteden. Meer overwerk houdt het risico in van een stijgend ziekteverzuim als dit te lang aanhoudt, meer uitbesteden leidt tot een krimp in de eigen toegevoegde waarde en mogelijk ook winst.

Voor de buitenlandse orderpositie geldt dat ongeveer 80% van de bedrijven die zelf drukwerk exporteren hun orderpositie in 2024 normaal is (grafiek 5). Ook hier geldt dat een grotere groep ondernemers hun positie eerder té klein vindt dan té groot. Hieruit blijkt dat een groeiende omzetontwikkeling voor export van in Nederland geproduceerd drukwerk niet voor alle exporterende drukkerijen opgaat. Begin 2025 vindt zelfs 99% van de ondernemers hun buitenlandse orderpositie weer normaal.

Grafiek 4. Oordeel over totale orderpositie

Grafiek 5. Oordeel over buitenlandse orderpositie

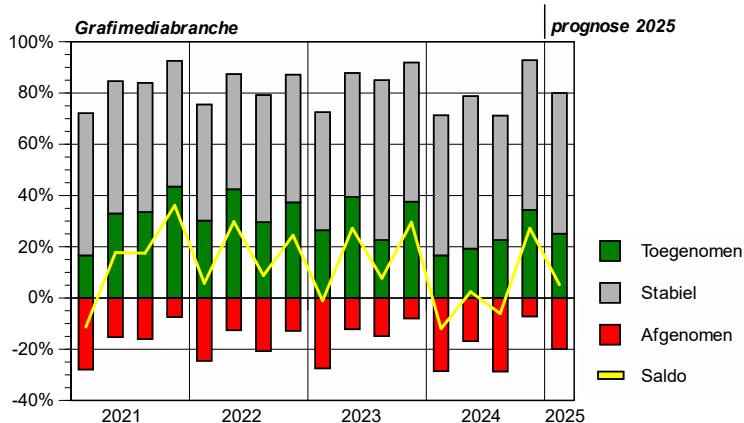
Waarde orderontvangst

Grafiek 6 laat de waarde van de totale orderontvangst zien, grafiek 7 de waarde van de buitenlandse orderontvangst. De waarde van de totale orderontvangst is in de eerste drie kwartalen van 2024 verslechterd t.o.v. 2023. In het vierde kwartaal van 2024 treedt een verbetering op. De prognose voor het eerste kwartaal in 2025 is weliswaar een verslechtering ten opzichte van het laatste kwartaal 2024 maar toch ziet dit er beter uit dan in het begin van 2024. Dat is belangrijk omdat een daling in orderontvangst aan het begin van het jaar voor veel grafische bedrijven normaal is. Het laatste kwartaal is voor hen altijd een piekkwartaal. Het gaat dus om de mate van terugval, en deze is in 2025 minder sterk dan in 2024.

De waarde van de buitenlandse orderontvangst is voor de groep exporterende bedrijven steeds stabiel geworden in 2024, en de prognose voor het komende kwartaal is dat dit zal doorzetten (grafiek 7). Ongeveer 70% van alle geënquêteerde bedrijven geeft aan zelf drukwerk te verrichten voor en te exporteren naar het buitenland. Ondanks de gevoelde druk op de buitenlandse

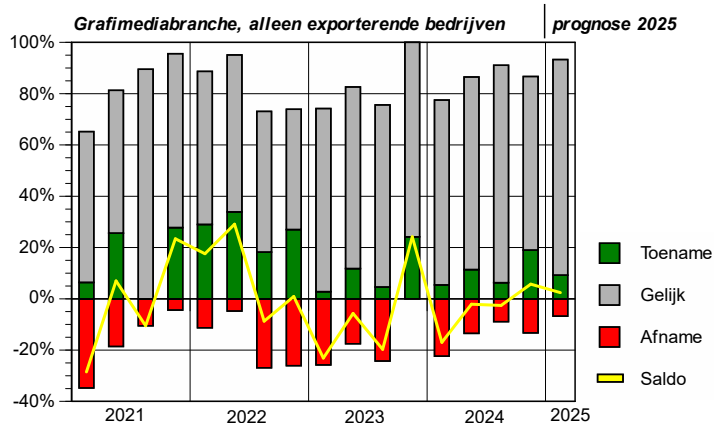
orderpositie, zoals in grafiek 5 werd getoond, verwacht 90% van de exporterende drukkerijen een stabiele exportwaarde in hun totale omzet te realiseren.

Grafiek 6. Waarde van de totale orderontvangst

2025.006 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Grafiek 7. Waarde van de buitenlandse orderontvangst

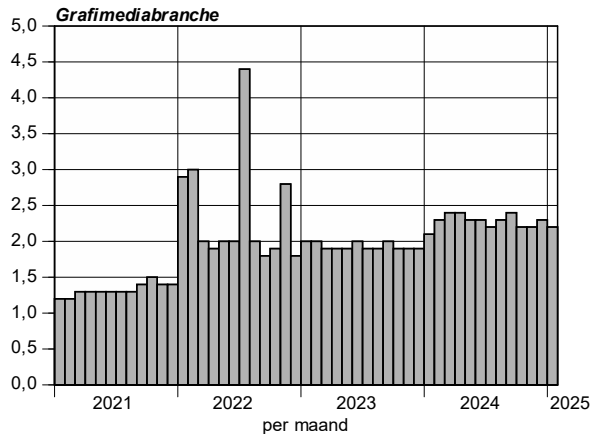

2025.007 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Maanden werk aan opdrachten

De ontvangen orders laten zich ook uitdrukken in maanden werk voor bedrijven. In grafiek 8 is dit voor alle maanden vanaf 2021 in beeld gebracht. Gemiddeld hadden bedrijven in 2024 zo'n 2,3 maanden werk in portefeuille. Ten opzichte van de afgelopen jaren is dat een verbetering van ongeveer twee weken. In 2022 kwamen enkele pieken voor van 3 tot zelfs bijna 4,5 maand werk. Waarschijnlijk ging het daarbij om een aantal tijdens de Corona-periode uitgestelde opdrachten die er in 2022 bijkwamen. Ook in 2025 blijft de orderpositie in maanden werk op hetzelfde niveau, ongeveer 2,2 maanden.

Grafiek 8. Orderpositie in maanden werk

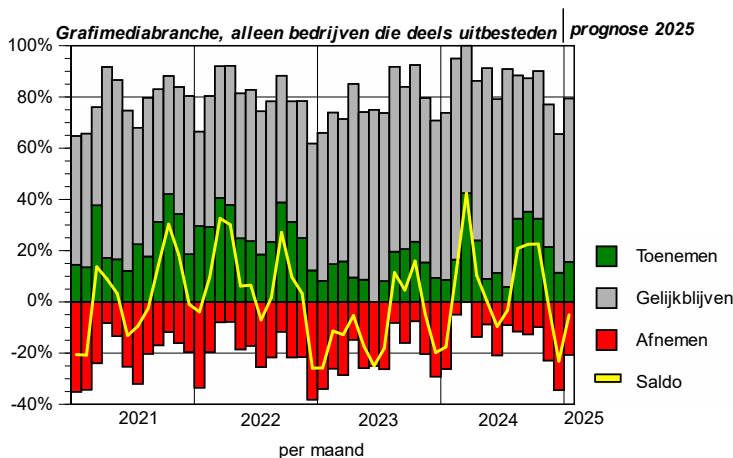

2025.008 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

3. Uitbesteed werk

Uitbesteed werk wordt bevraagd als de waarde van te plaatsen orders bij andere bedrijven. In grafiek 9 wordt dit in beeld gebracht. In 2024 gaf bijna 100% van de geënquêteerde bedrijven aan (ook) werk uit te besteden. In de grafiek is duidelijk aan de gele lijn te zien dat de waarde van het uitbesteed werk in 2021 en 2022 is toegenomen. In 2023 zakt dit iets terug maar in 2024 neemt het weer toe. De prognose voor de komende maanden in 2025 is dat iets meer bedrijven verwachten dat de waarde van het uitbesteed werk weer zal afnemen. Mogelijk heeft een toename van het uitbesteden van werk ook te maken met de krapte op de arbeidsmarkt om aan (tijdelijk) personeel te komen. Omdat er bij andere bedrijven nog capaciteitsruimte bestaat stimuleert dit het uitbesteden van werkzaamheden. De grafiek laat ook zien dat bedrijven met het uitbesteden en terughalen daarvan behoorlijk flexibel omgaan. We komen op de benutting van de productiecapaciteit verderop in deze rapportage terug.

Grafiek 9. Waarde te plaatsen orders (uitbesteed werk)

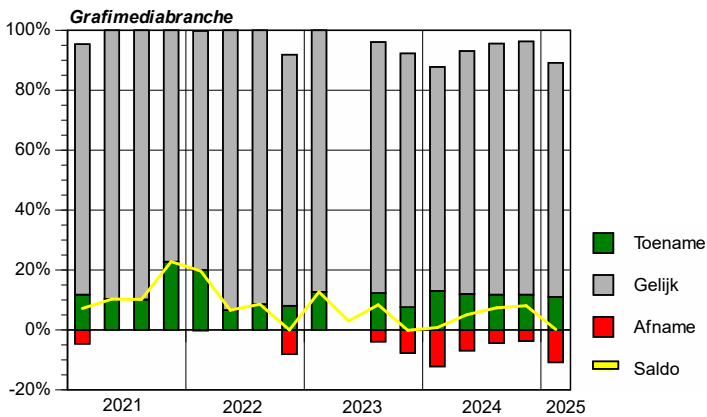
2025.009 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

4. Concurrentiepositie

Bedrijven geven in de grafieken 10 en 11 een oordeel over hun concurrentiepositie. In grafiek 10 doen bedrijven dit voor hun positie op de binnenlandse markt, in grafiek 11 geven alleen de bedrijven die zelf orders binnenhalen op de buitenlandse markt hun oordeel. Verreweg de meeste bedrijven vinden dat hun concurrentiepositie op de binnenlandse markt gelijk is gebleven, en in de loop van 2024 zien we zelfs een verdere verbetering daarvan. De prognose voor de eerste maanden in 2025 valt iets terug.

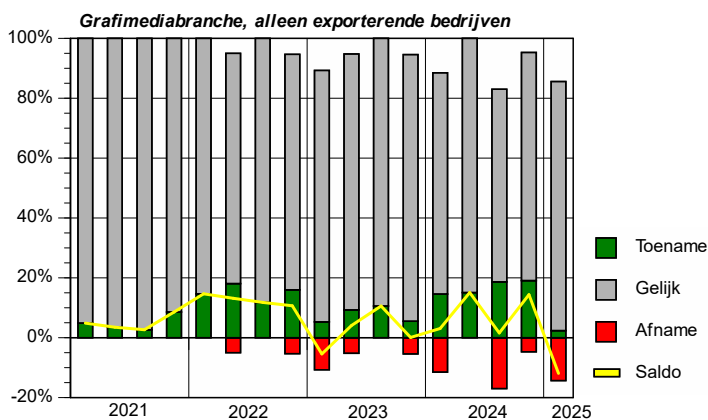
Op de buitenlandse markt wisselt het beeld wat sterker over de kwartalen. De groep bedrijven die hun concurrentiepositie ziet afnemen is in 2024 wat toegenomen. De druk die een deel van de bedrijven voelt op hun buitenlandse concurrentiepositie zal waarschijnlijk grotendeels te maken hebben met de sterke toename in bedrijfskosten in 2024. Ook in 2025 neemt de groep bedrijven die hun concurrentiepositie ziet verslechteren op de buitenlandse markt weer toe.

Grafiek 10. Oordeel over eigen concurrentiepositie op binnenlandse markt

2025.010 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Grafiek 11. Oordeel over eigen concurrentiepositie op Europese markt

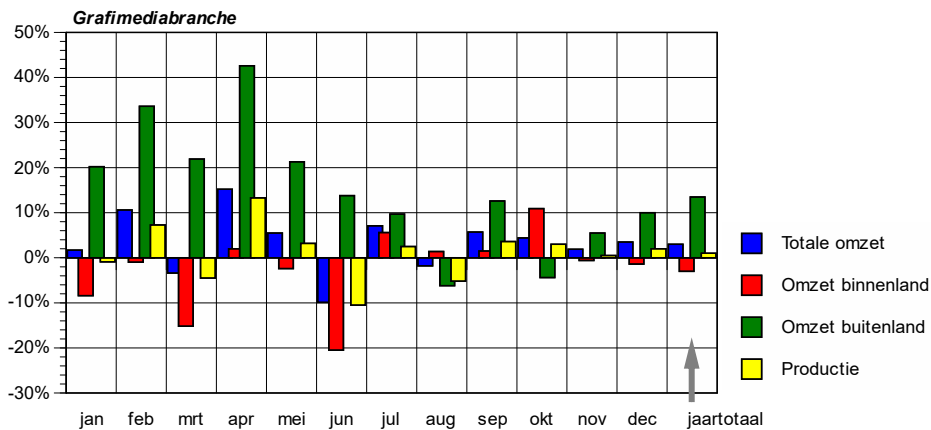
2025.011 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

5. Omzetontwikkeling

De omzet in de grafimediabranche is voor veel bedrijven niet stabiel over het gehele jaar. Veel bedrijven hebben een omzetpiek in het laatste kwartaal, gevolgd door een terugloop in het eerste kwartaal van het nieuwe jaar. Voor een groep grote gespecialiseerde drukkerijen, kranten-, tijdschriften- en verpakkingsdrukkerijen geldt dit cyclische proces in het geheel niet of in veel mindere mate. Doordat voor veel drukkerijen dit cyclische proces wel opgaat is het beter om de omzetontwikkeling niet van maand tot maand te volgen maar per maand ten opzichte van de overeenkomstige maand in het voorafgaande jaar. Per maand wordt de totale omzet, de binnenlandse - en de buitenlandse omzet, en tenslotte de productie toegevoegde waarde vergeleken met de overeenkomstige maand van 2023. Daarbij wordt de omzet gemeten als de totale verkoopwaarde exclusief BTW, en de productie als de omzetwaarde minus alle inkoopwaarde. Bij de export geldt alleen de export die het bedrijf zelf exporteert. Verloopt de export via een Nederlandse tussenpersoon of opdrachtgever dan geldt deze als binnenlandse omzet voor het grafische bedrijf.

In grafiek 12 is deze vergelijking doorgevoerd voor alle maanden én voor het totaal van 2024. Het meest in het oog springen de sterk gestegen netto omzetwaarden voor buitenlandse orders tegenover de teruggang in omzetwaarden op de binnenlandse markt. De totale omzet en de productie toegevoegde waarde zijn daardoor minder sterk gestegen, en in de maanden maart, juni en augustus zelfs gedaald.

Grafiek 12. Omzet- en productieontwikkeling 2024 versus 2023
Afwijking van 2024 t.o.v. de overeenkomstige periode in 2023

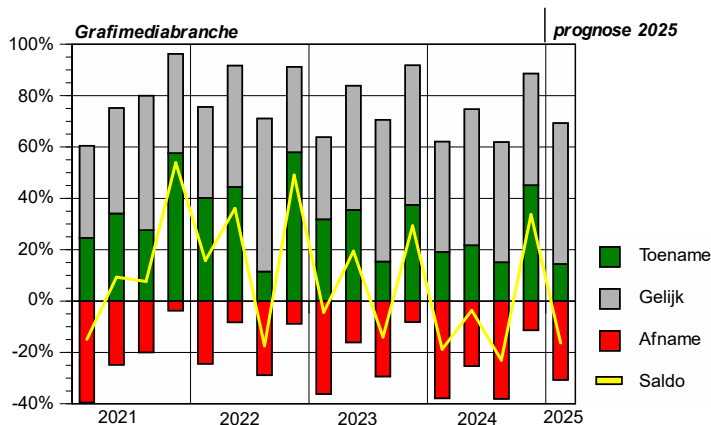
2025.012 GOC/JT, Bron: data CBS

Deze constatering zien we terugkomen in de grafieken 13 en 14 waarbij de ontwikkeling in omzet wordt uitgesplitst naar de betreffende percentages van de bedrijven waarvoor dit geldt.

In grafiek 13 geven bedrijven aan in hoeverre hun totale omzet in elk kwartaal van 2024 gelijk is gebleven of juist is toe of afgenomen. In grafiek 14 wordt dat specifiek voor de buitenlandse markt gedaan. In beide gevallen geven bedrijven tevens een prognose voor de eerste maanden van 2025.

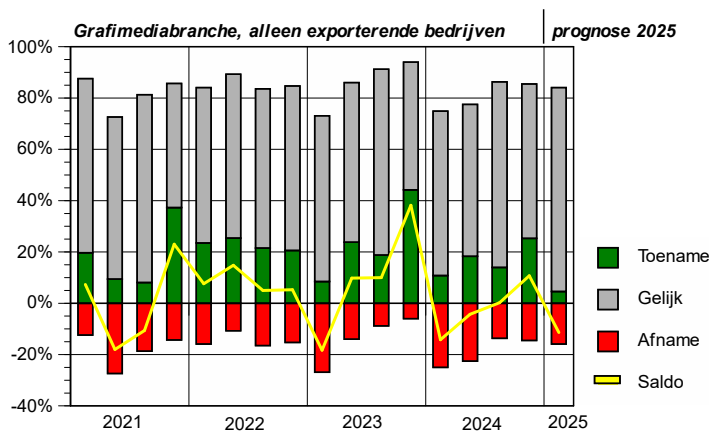
Uit grafiek 13 blijkt allereerst dat slechts voor een minderheid van de grafische bedrijven geldt dat hun omzet over de maanden stabiel blijft. Voor de meerderheid varieert de omzet per kwartaal. In alle jaren laat het eerste kwartaal een afname zien en het laatste kwartaal een sterke groei. Bij de prognose voor de eerste maanden van 2025 is dus een afname in omzet voor een deel van de bedrijven een normaal patroon en zegt nog weinig over de rest van het jaar. Hetzelfde geldt min of meer voor grafiek 14 waar de buitenlandse omzet in beeld wordt gebracht. Ook hier zien we kwartaalvariatie met toenamepieken gevolgd door afname. Ook in dit opzicht begint 2025 met een voorspelbaar patroon.

Grafiek 13. Ontwikkeling van de totale omzet

2025.013 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Grafiek 14. Ontwikkeling van de omzet op de buitenlandse markt

2025.014 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

6. Productiewaarde, investeringen en winst

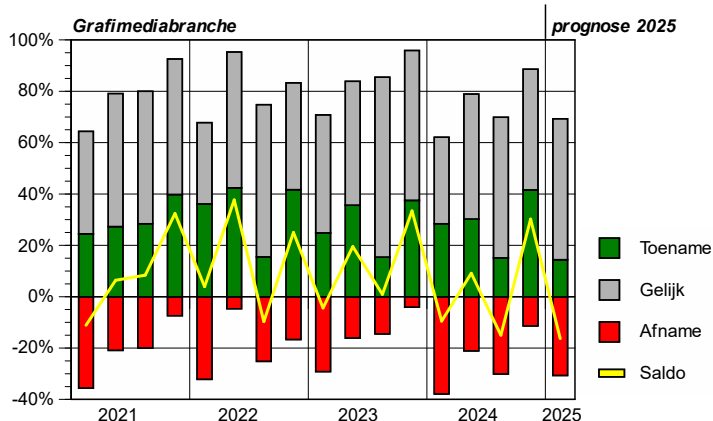
De eigen bedrijfsactiviteit wordt gemeten via de productie toegevoegde waarde, de bezettingsgraad van de productiemiddelen, gerealiseerde bedrijfsresultaat, en het oordeel over de eigen productiecapaciteit. Daarnaast wordt in beeld gebracht hoe bedrijven omgaan met investeringen.

Productiewaarde

De toegevoegde waarde door de eigen productieactiviteit varieert uiteraard sterk met de waarde van de orders en de netto omzetwaarde, maar is daar niet volledig gelijk aan. De omzetwaarde neemt bijvoorbeeld ook toe door het doorberekenen van de gestegen inkooprijzen, terwijl de toegevoegde waarde van de eigen productie dan gelijk kan blijven of zelfs afnemen. De hier weergegeven cijfers geven alleen aan welk deel van de bedrijven hun toegevoegde waarde hebben zien toenemen, afnemen of gelijk blijven.

De ontwikkeling van de bedrijfsactiviteit verloopt volgens een groeiende groep ondernemers vanuit een terugval in het eerste kwartaal in 2024 naar een toename in het tweede en vierde kwartaal (grafiek 15). In 2024 gold de terugval in het eerste kwartaal voor 38% van de bedrijven. De prognose voor het eerste kwartaal in 2025 ligt op 31%. Ten opzichte van voorgaande jaren meldt echter een kleiner deel dat men een toename verwacht (zie groene staven).

Grafiek 15. Ontwikkeling van de bedrijfsactiviteit (productie toegevoegde waarde)

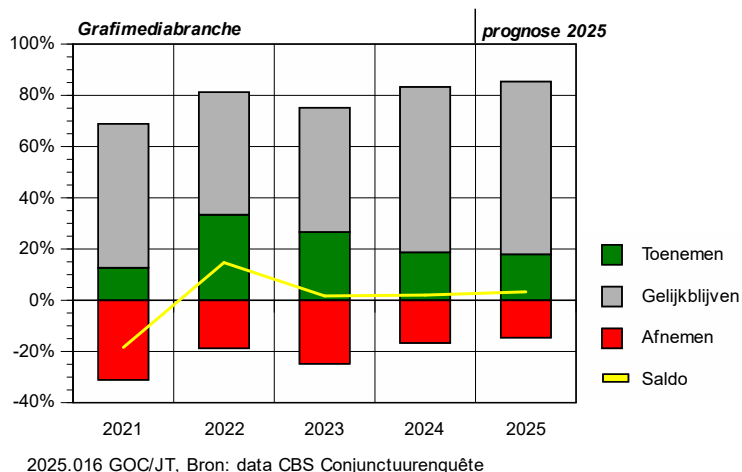

2025.015 GOC/JT, Bron: data CBS Conjuncturenquête

Investerings

Begin 2021 verwachtte 30% van de bedrijven dat hun investeringen in de loop van het jaar zouden afnemen. Vanaf 2022 neemt de investeringsbereidheid weer toe. Daarna is er evenwicht tussen het aantal bedrijven dat minder dan wel meer denkt te gaan investeren. Ook voor 2025 blijft dit beeld in stand. Een ruime meerderheid van twee derde van de bedrijven verwacht gelijkblijvende investeringen in de loop van 2025.

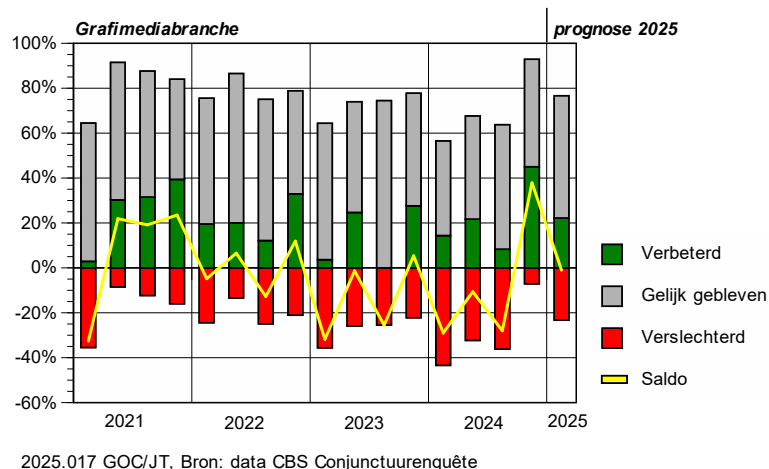
Grafiek 16. Verwachte investeringen verslagjaar

Winstgevendheid

Uit grafiek 17 blijkt dat vanaf 2023 het aandeel van de bedrijven dat te maken heeft met een verslechterde winstgevendheid is toegenomen. Deze trend keert zich in het laatste kwartaal van 2024. In 2025 is de prognose voor de komende maanden weer negatiever, maar ook hier geldt dat dit een normaal patroon aan het begin van het jaar is. Het is zelfs gunstiger dan de winstterugval begin 2024.

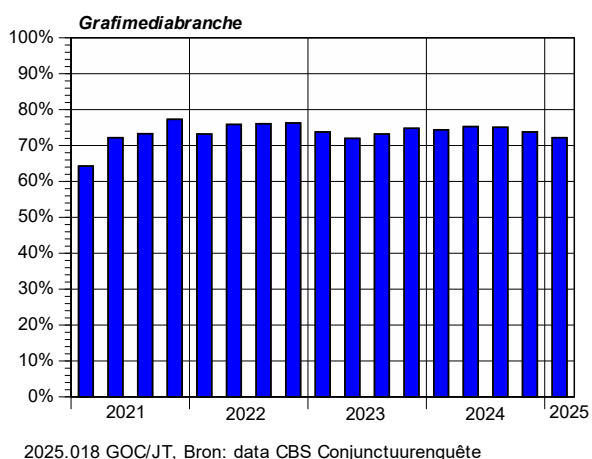
Grafiek 17. Winstgevendheid

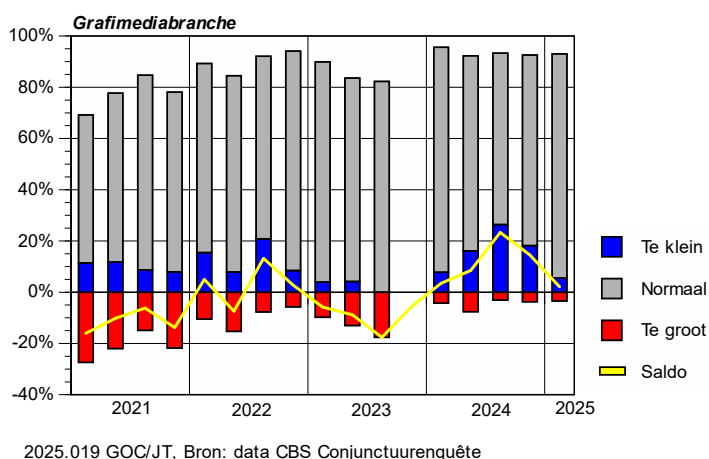
Bezettingsgraad

De bezettingsgraad van de productiemiddelen laat zien dat er structureel een forse overcapaciteit bij bedrijven bestaat (grafiek 18). De gemiddelde bezettingsgraad ligt op 75% van de productiecapaciteit. Al jaren ligt de bezettingsgraad structureel onder de waarde van vóór de economische recessie in 2008, terwijl sinds deze tijd het aantal bedrijven en werkgelegenheid sterk zijn gekrompen. Een gemiddeld lage bezettingsgraad betekent dat bedrijven gestimuleerd worden door prijsdruk meer opdrachten binnen te halen. Onder de huidige economische conjunctuur met fors toegenomen bedrijfskosten en gestegen inkooprijzen leidt dit tot het verder krimpen in personeelsbestand om daarmee de productiviteit per gewerkt uur omhoog te krijgen. De bezettingsgraad loopt sinds midden 2024 weer iets terug naar 72% begin 2025. De overgrote meerderheid van de bedrijven beschouwt overigens een gemiddelde bezettingsgraad inmiddels als een normale bedrijfsomstandigheid zoals blijkt uit grafiek 19.

Grafiek 18. Ontwikkeling van de bezettingsgraad

Grafiek 19. Oordeel over de eigen productiecapaciteit

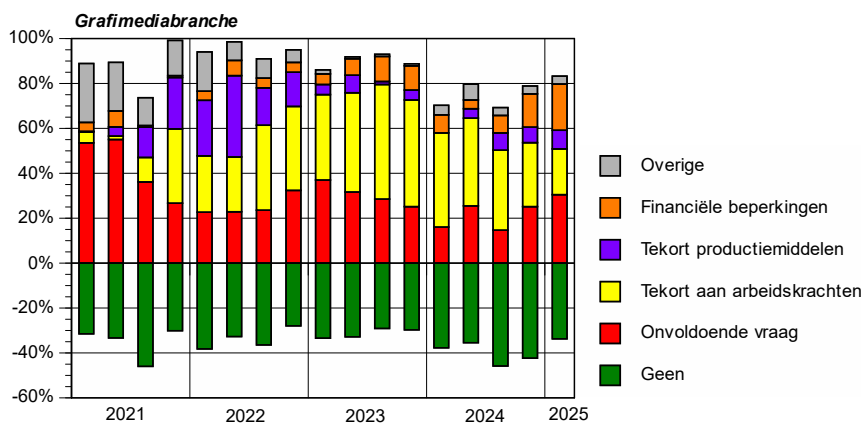

7. Belemmeringen bij bedrijfsuitoefening en personeelsontwikkeling

In grafiek 20 geven bedrijven aan welke belemmeringen bij hun bedrijfsuitoefening worden ervaren. Het gaat hier om een meerkeuzevraag die aan bedrijven wordt voorgelegd. Daarin geven bedrijven aan welke belemmeringen zij de belangrijkste vinden voor een optimale bedrijfsuitoefening. Over geheel 2024 meldde 40% geen belemmeringen te ervaren. Dat is begin 2025 iets teruggelopen naar 34%. Dit zijn de bedrijven die structureel voldoende orders hebben, vaak ook ten gevolge van langlopende contracten, en er ook in slagen voldoende personeel aan zich te binden. Bij de grote groep van bedrijven die wel belemmeringen ervaart is te zien dat een tekort aan orders (vraag) inmiddels weer de belangrijkste belemmering wordt gevonden, en een tekort aan arbeidskrachten duidelijk verminderd is. Opvallend is ook dat financiële beperkingen tot midden 2024 nauwelijks nog een rol leken te spelen, terwijl dit daarna steeds belangrijker wordt.

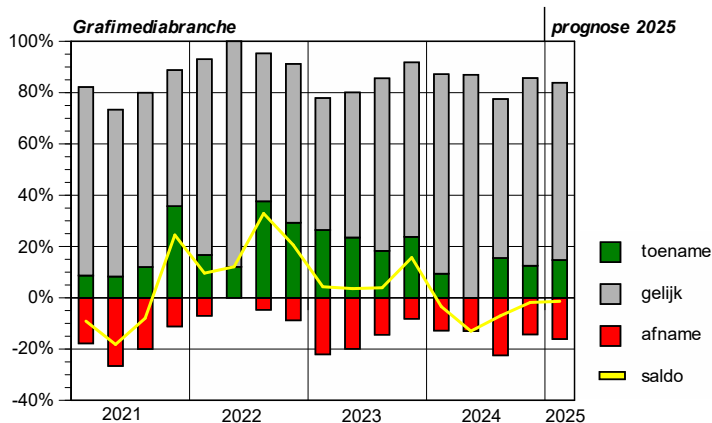
Grafiek 21 laat vervolgens zien hoe bedrijven aankijken tegen de ontwikkeling van hun personeelssterkte. Het aandeel bedrijven dat in personeel krimpt of juist groeit houdt elkaar inmiddels in evenwicht. Dat was anders in 2022 en 2023 toen er meer groei plaats vond.

Grafiek 20. Ervaren belemmeringen bij de bedrijfsuitoefening

2025.020 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

Grafiek 21. Ontwikkeling van de personeelssterkte

2025.021 GOC/JT, Bron: data CBS Conjunctuurenquête

8. Samenhang tussen items

Van alle 21 items waarover ondernemers hun mening hebben gegeven in de conjunctuurenquête hebben we er zeven geselecteerd waarvan we verwachten dat zij onderling kunnen samenhangen. Bijvoorbeeld het antwoord op de ontwikkeling van de orderontvangst zou goed kunnen samenhangen met het antwoord op de omzetwaarde en de productie toegevoegde waarde. Vindt er een toe- of afname plaats van het een dan zou dat op de andere items gelijktijdig ook kunnen plaatsvinden.

Om dit te toetsen zijn de scores op de meest voor de hand liggende items met elkaar in verband gebracht (gecorrleerd). De vraag daarbij is of een verandering in het percentage bedrijven dat scoort op een toe- of afname c.q. gelijk blijven van kwartaal tot kwartaal samenhangt tussen de verschillende items. Is deze samenhang hoog dan wordt de pmc-score ook hoog. Deze pmc-score is altijd binnen de range +1 en -1. Een score van of dicht bij 0 geeft aan dat de samenhang ontbreekt dan wel zeer laag is. Een score van +1 of -1 geeft een perfecte samenhang aan. Een positieve score betekent dat de samenhang dezelfde richting opgaat (hoger=hoger, lager=lager), een negatieve score dat de samenhang tegengesteld is (hoger=lager en omgekeerd).

Tussen elk van de zeven items is deze score-samenhang getoetst op de antwoordreeksen “toegenomen”, “gelijk gebleven”, “afgenomen” en “saldo (toegenomen minus afgenomen)” over de kwartalen tussen 2012 en 2025. Vervolgens zijn de pmc-scores op deze vier antwoord categorieën gemiddeld.

Dit alles levert het beeld op in tabel 1. Uiteraard scoren items unaniem op zichzelf (pmc=1). Vervolgens zien we zeer hoge scores tussen de ontwikkeling van de orderontvangst (item 3), de ontwikkeling van de totale omzet (item 2), de ontwikkeling van de productie toegevoegde waarde (item 1), en de ontwikkeling van de winst (item 7). Daarnaast heeft alleen de ontwikkeling van de winst (item 7) nog een redelijke samenhang met de ontwikkeling van het economisch klimaat. De items personeel (4) en concurrentiepositie (5) hebben ieder een lage samenhang met de andere zes items. Deze scores staan dus nogal los van elkaar.

Tabel 1. Samenhang in scores op 7 economische conjunctuur items, grafimediabranche

Mean van pmc-scores* over: toegenomen, gelijk gebleven, afgenomen en saldo; kwartaalscores 2012-2025

mean van pmc-scores*	1	2	3	4	5	6	7
	Productie	Omzet	Orders	Personeel	C-positie	E-klimaat	Winst
1 Productie	1	0,929	0,871	0,310	0,129	0,482	0,744
2 Omzet	0,929	1	0,882	0,388	0,164	0,445	0,735
3 Orderontvangst	0,871	0,882	1	0,430	0,270	0,570	0,727
4 Personeel	0,310	0,388	0,430	1	0,259	0,323	0,335
5 Concurrentiepositie	0,129	0,164	0,270	0,259	1	0,359	0,209
6 Economisch klimaat	0,482	0,445	0,570	0,323	0,359	1	0,617
7 Winst	0,744	0,735	0,727	0,335	0,209	0,617	1
Totaal mean	0,577	0,590	0,625	0,341	0,232	0,466	0,561
scores >0,600 N=	3	3	3	0	0	1	4

* pmc-scores: Pearson productmoment correlaties

a&ofondsgrafmediabranche

A&O Fonds Grafmediabranche

Boeingavenue 209, 1119 PD • Schiphol-Rijk

t (0318) 53 91 99 • f (0318) 52 99 69

www.aenofondsgrafimedia.nl